

Bib-Hist

Medlemsblad for
Dansk Bibliotekshistorisk Selskab

11. årgang
2013

Nummer 25

Sjældent har vi i Danmark haft så lang og så skøn en sommer. Nu hælder det mod efterår og flere muligheder for læsning og andre gode aktiviteter. Dette nummer af Bib-Hist bringer både noget fra afholdte arrangementer og lidt om kommende. Redaktionen ønsker alle læsere god fornøjelse.

Kommende arrangementer

Om pligtaflevering bag kulisserne

Tirsdag 22. oktober 2013 kl. 17

Sted: Det Kongelige Bibliotek, Kulturarvssalen

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab indbyder til møde med mulighed for at se Pligtafleveringen bag kulisserne.

Vicedirektør Steen Bille Larsen byder velkommen i Kulturarvssalen og fortæller om pligtafleveringsloven. Dernæst går vi over Kirkeby-broen til den ældre del af biblioteket, hvor medarbejdere fra Modtagelsen fortæller om arbejdet med at modtage, fordele og viderebehandle det pligtafleverede materiale. Vi fortsætter til Småtrykssamlingen, som huser en meget stor del af pligtafleveringen, og går gennem de gamle magasiner.

Aftenen slutter i Kulturarvssalen, hvor der bydes på et glas vin.

Begrænset deltagerantal: 30 personer

Tilmelding skal ske senest mandag 21. oktober 2013, kl. 12 til:

Det Informationsvidenskabelige Akademi - IVA (Danmarks Biblioteksskole),
receptionen, tlf. 3258 6066.

Selskabets julemøde finder sted på Niels Bohr-instituttet

Onsdag 27. november 2013, kl. 17 - ca. 19.30

Niels Bohr Instituttet, Blegdamsvej 17,
den midterste bygning ved skulpturen

Program:

Besøg og rundvisning på biblioteket ved Lisbeth Dilling

Besøg og rundvisning i arkivet ved Felicity Pors

Afslutning med et glas vin og snacks

Obs! der er mange trapper undervejs i arrangementet.

Tilmelding skal ske senest mandag 25. november 2013, kl. 12 til:

Det Informationsvidenskabelige Akademi - IVA (Danmarks Biblioteksskole),
receptionen, tlf. 3258 6066.

Generalforsamlingen 29. maj 2013

Referat af ordinær generalforsamling, onsdag 29. maj 2013, kl. 17.00

Sted: Roskilde Bibliotekerne

28 personer deltog i generalforsamlingen og det efterfølgende faglige møde.

Hans Michelsen, Roskilde Bibliotekerne blev valgt som dirigent og konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indvarslet.

Formanden, Ole Harbo, aflagde beretning. Der var ingen bemærkninger hertil, og forsamlingen gav sin applaus. Beretningen bringes i efterfølgende afsnit.

Kasserer Johannes Balslev fremlagde det reviderede regnskab og kommenterede de enkelte punkter. Regnskabet blev godkendt og der meddeltes decharge.

Formanden forelagde plan for det kommende år, bl.a. med flg.:

Generalforsamlingens faglige arrangement samme dag er om de kulturhistoriske bogsamlinger i Roskilde ved Hans Michelsen.

Lørdag d. 22. juni er der studietur til herregårdsbibliotekerne på Vemmetofte og Gisselfeld.

26. september kl. 17 af holdes medlemsmøde på Det kgl. Bibliotek med titlen:

Pligtafleveringen på Det kgl. Bibliotek bag kulissen (**OBS: dette møde udsættes dog til en anden dato i efteråret 2013**).

Julemødet bliver på Niels Bohr Instituttet d. 27. november kl. 17.

Herudover er der planer om et møde om bibliotekaruddannelsernes historie i februar 2014.

Generalforsamlingen 2014 og det dertil hørende faglige arrangement er endnu ikke lagt fast.

Kassereren forelagde budgettet for det kommende år og foreslog uændret kontingent. Forsamlingen godkendte begge dele. Kontingentet er således:

Institutioner: 350 kr.

Personlige medlemmer i arbejde: 175 kr.

Pensionister, studerende og ledige: 125 kr.

Nan Dahlkild spurgte, om styrelsen havde overvejet at søge fondsmidler til udgivelse af Bibliotekshistorie. Kassereren svarede, at så længe foreningens økonomi er så forholdsvis ok, har vi ikke fundet det nødvendigt, men at styrelsen vil tage forslaget under overvejelse.

Under punktet: Indkomne forslag blev styrelsens forslag til vedtægtsændringer behandlet. Forsamlingen godkendte ændringsforslagene enstemmigt. Ændringsforslagene blev udsendt til alle medlemmer. De reviderede vedtægter kan ses på www.bibliotekshistoriskselskab.dk

Valg af styrelsesmedlemmer mv.:

På valg var Ole Harbo, Johannes Balslev og Søren Carlsen, der alle var villige til genvalg. Som suppleanter foreslog styrelsen genvalg af Andrew Cranfield og nyvalg af Hans Peter Rasmussen, bibliotekschef, Ishøj Bibliotek. Alle blev valgt.

Som revisorer genvalgte Inger Mathiesen og Inge Selfort, og som revisorsuppleant valgte Ellen W. Bertelsen.

Under punktet Eventuelt spurgte Hans Michelsen, om styrelsen var opmærksom på de små biblioteker, som f.eks. skole- eller gymnasiebiblioteker, der nedlægges og/eller kasserer masser af materialer. Ole Harbo svarede, at selskabet er opmærksom på problemet, men at vi som selskab ikke kan gøre så meget - andet end at ytre os, hvad vi også har gjort.

Styrelsens beretning 2012-2013

Givet af formanden Ole Harbo ved Selskabets generalforsamling 29. maj 2013

Publikationsvirksomhed

Medlemsbladet Bib-Hist er udkommet med nr. 24, der bl.a. indeholder referat af generalforsamlingen 2012. Herudover er der udsendt enkeltblade vedr. selskabets arrangementer.

Bib-Hist, enkeltbladene og selskabets hjemmeside, www.bibliotekshistoriskselskab.dk redigeres af Bente Kaspersen.

Bibliotekshistorie 10 udkom i begyndelsen af 2012, og redaktionen under ledelse af Steen Bille Larsen, forbereder nr. 11, der forventes at udkomme omkring årsskiftet 2013/14.

Møder og faglige arrangementer

Det faglige møde efter sidste års generalforsamling var med museumsinspektør Mette Moltesen, der fortalte om Glyptotekets historie og virke samt om dets bibliotek, der er offentligt tilgængeligt med sine ca. 60.000 bind inden for ægyptisk, græsk og romersk kunst.

I dagene 7.-9. september 2012 foregik selskabets studietur til Wien med 19 deltagere. Der var besøg på det østrigske nationalbibliotek, Klosterneuburg og Mozarts hus. En spændende tur begunstiget af flot vejr.

Julemødet fandt sted d. 29. november 2012 i alumnebiblioteket på Borchs kollegium med næsten 40 deltagere, der sad og stod tæt. Tidsskriftet *Revy*, der udgives af forskningsbiblioteksforeningen, bragte i sit nr. 1 i 2013 et stort billede fra arrangementet. Besøget på Regensen blev aflyst, da der havde været et tragisk dødsfald blandt alumnerne. Mødet afsluttedes med et glas på en nærtliggende cafe. Torsdag d. 7. marts 2013 var der medlemsmøde på Det kongelige Bibliotek, hvor lektor Martin Dyrbye, IVA, fortalte om og viste gamle biblioteksfilm. Der var fuldt hus med over 30 deltagere.

Medlemstal og kontingent

Medlemstallet faldt lidt i begyndelsen af 2013. Vi havde da 203 medlemmer fordelt på 41 institutioner, 61 erhvervsaktive, 89 pensionister, 2 ledige, 9 studerende og et æresmedlem.

Kontingentet var uændret i forhold til året før: 350 kr. for institutioner, 175 kr. for personer i arbejde, og 125 kr. for pensionister, ledige og studerende.

Styrelsen

Generalforsamlingen 2012 med Jan Østergård Bertelsen som dirigent genvalgte Bente Kaspersen, Laura Skouvig, Mette Stockmarr og Steen Bille Larsen som styrelsesmedlemmer. Andrew Cranfield og Tine Jørgensen genvalgtes som suppleanter, Inger Matthiesen og Inge Selfort som revisorer og Ellen Warrer Bertelsen som revisorsuppleant. Efterfølgende konstituerede styrelsen sig uændret med formand Ole Harbo, næstformand Bente Kaspersen, kasserer Johannes Balslev og sekretær Mette Stockmarr. De øvrige styrelsesmedlemmer er Steen Bille Larsen, Søren Carlsen og Laura Skouvig.

Styrelsen har 22. oktober 2012 holdt et særligt styrelsesseminar for at få tid til mere indgående drøftelser af en række forhold f.eks. medlemstilgang, udgivelser i elektronisk form og emner for en kommende prisopgave. Resultaterne herfra vil dukke op efterhånden.

Andre emner

Ole Harbo takkede de institutioner og personer, der i årets løb har hjulpet selskabet på mange måder. Det gælder de medlemmer, der er kommet med forslag til

arrangementer, og det gælder IVA og Det kongelige Bibliotek for støtten til publikationsudsendelse, afholdelse af møder m.m. Det gælder også de østrigske kolleger, der gjorde studieturen til Wien så spændende, og endelig gælder det Roskilde Bibliotekerne for dagens arrangement.

Det faglige møde efter generalforsamlingen

Efter generalforsamlingen fortalte Hans Michelsen om de meget spændende formidlingsplaner for Sjællands Stiftsbibliotek og Karen Brahes Bibliotek. Vi fik også lejlighed til at se (og røre) nogle af sjældenhederne i Karen Brahes Bibliotek, hvoraf nogle kun eksisterer i dette ene eksemplar.

Konstituering

Efter generalforsamlingen har styrelsen konstitueret sig uændret, og det kommende år er posterene således fordelt: formand Ole Harbo, næstformand Bente Kaspersen, kasserer Johannes Balslev og sekretær Mette Stockmarr. Steen Bille Larsen varetager fremdeles redaktørjobbet af Bibliotekshistorie.

Martin Dyrbye og de gamle biblioteksfilm - kort referat

Torsdag d. 7. marts 2013 var der medlemsmøde på Det kongelige Bibliotek, hvor lektor Martin Dyrbye, IVA, fortalte om og viste gamle biblioteksfilm. Der var fuldt hus med over 30 deltagere.

Danmark var i filmens barndom i begyndelsen af 1900-tallet et førende filmland, og biblioteksfolk fandt, at dette nye medie havde gode muligheder i sig. I 1918 blev filmens potentiale i en bibliotekssammenhæng diskuteret i det amerikanske *The Library Journal*, og det stod klart, at mediet også for bibliotekerne kunne give nye muligheder.

Martin Dyrbye har i *Bibliotekshistorie 10* skrevet om Danmarks - og måske verdens - første biblioteksfilm ved navn "Københavns Kommunes Biblioteker" fra 1922, som i dag opbevares i Filmarkivet ved Det Dansk Filminstitut. Den og flere efterfølgende film og reklameindslag om bibliotekerne i Danmark fik tilhørerne set brudstykker af og rigt kommenteret af Martin Dyrbye, hvor han på spændende vis fortalte om, hvordan bibliotekerne har søgt at udnytte filmmediets potentiale i formidlingsøjemed.

Se evt. mere på:

<http://www.iva.dk/omiva/nyheder/insight/12-05-24/danmark-som-bibliotekshistorisk-foregangsland/>

Regnskab for Dansk Bibliotekshistorisk Selskab 2012

Indtægter

Budget	Regnskab 2012	Note	Regnskab 2011
38.500	1. Kontingenter	A	32.291,58
0	2. Deltagerbetaling		6.650,00
500	3. Bogsalg	B	712,00
500	5. Renter		550,84
0	9. Diverse		136,66
39.500	Indtægter i alt		40.341,08

Udgifter

-1.000	10. Generalforsamling		0,00
-5.000	11. Styrelsesmøder		-388,50
-1.500	12. Kontorhold mv.	C	-3.476,67
0	13. Trykkeudgifter		0,00
-2.500	14. Arrangementer	D	-13.206,03
-500	15. Repræsentation		-125,00
-300	16. Gebyrer mv.		-300,00
-300	17. Revision		-96,00
-18.400	20. Diverse		0,00
-39.500	Udgifter i alt		-17.592,20
	Resultat		22.748,88

Aktiver

Danske Bank pr. 31.12.2012	1.696,21	3.175,00
FinansNetbanken pr. 31.12.2012	49.458,52	27.453,01
Årets resultat		22.748,88
Aktiver i alt	51.154,73	53.376,89

Passiver

Danske Bank pr. 31.12.2011	254,79	254,79
FinansNetbanken pr. 31.12.2011	53.122,10	53.122,10
Årets resultat	-2.222,16	
Passiver i alt	51.154,73	53.376,89

Noter

A Kontingenter		
Personlige medlemmer	12.000,00	7.800,00
Pensionister mv.	11.966,42	10.091,58
Institutioner	12.600,00	14.400,00
B Bogsalg		
Aktuel udgivelse	2.674,00	475,00
Retrosalg	231,00	237,00
Firmabiblioteker	285,00	0,00
C Kontorhold mv.		
Kontorudgifter	1.552,58	3.328,74
PR (Hjemmeside)	897,61	147,93
D Arrangementer		
Virksomhedsbesøg	1.505,06	3.743,00
Studieture	966,45	9.463,03
E FinansNetbanken		
Likviditetskonto	459,47	108,69
Alt-i-Et-konto	136,90	83,65
Højrentekonto	48.862,15	52.929,76

/Johannes Balslev, kasserer

Revisionsbemærkninger

Som generalforsamlingsvalgte revisorer for Dansk Bibliotekshistorisk Selskab har vi revideret selskabets regnskab. Vi har

- * fået forelagt samtlige bilag
- * foretaget stikprøvekontrol
- * modtaget kopi af kasseregnskabet
- * kontrolleret, at de oplyste aktiver er til stede i henhold til bankudskrifterne.

Vi kan konstatere, at regnskabet er i overensstemmelse med regnskabets bilag og opgørelser - og at regnskabet ikke giver anledning til forbehold.

København d.
Inger Mathiesen

Inge Selford

**Vemmetofte og Gisselfeld - og frokost på La Mer i Faxe Ladeplads
Referat fra studieturen 22. juni 2013**

Med pluk fra Johannes Balslevs spændende historiefortællinger

30 deltagere mødtes på Køge station og blev - under Johannes Balslevs kyndige ledelse - guidet rundt til et par af Midtsjællands kulturhistoriske perler: Vemmetofte Kloster, bl.a. med et besøg i og fortælling om biblioteket. Herfra videre til Gisselfeld Kloster, hvor vi fik en rundvisning af slottets professionelle guide, bistået af klosterets nuværende overdirektør og den 12. i rækken, Helene Danneskiold-Samsøe - den første kvinde på posten nogensinde.

Frokosten blev indtaget på "La Mer" i Faxe Ladeplads, med en pragtfuld udsigt over Fakse Bugt. Undervejs blev vi transporteret i bus, mens Johannes - som har været den stærke tovholder ved planlægning af turen - fortalte om de forskellige besøgssteder. Med Johannes' tilladelse bringes uddrag af hans introduktion til Vemmetofte.

Vemmetofte - bygningerne

Første stop på turen er Vemmetofte Kloster. Et kloster i gængs forstand er der ikke tale om. Og har I set frem til at se en flot herregård, så bliver I skuffede. Den bygning, som kaldes Vemmetofte Kloster er ren kulisser. Der er i det ydre ikke tale om nogen pomp, pragt eller spændende arkitektur.

Den præcise betegnelse er nok gods - Vemmetofte Gods - for der er tale om store jordbesiddelser. På et tidspunkt var det meste af Stevns lagt ind under Vemmetofte. Jeg vil anslå, at jordbesiddelserne omkring midten af 1700-tallet var på ca. 10.000 ha - altså arealmæssigt ca. så stor som Samsø.

Vi går ud fra, at der siden vikingetiden har boet mennesker her. På lokaliteten Vemmetofte lå en landsby med flere gårde, hvoraf den ene var noget større end de andre. Omegnen var meget sumpet, og man kunne sejle langt ind i Sjælland via det, vi i dag kender som Stevns å og Tryggevejle å. Tilgængelighed betød også fjender. Og hvad skulle de stakkels bønder så. De søgte beskyttelse hos ejeren af den største gård mod at afstå deres jord. Så slap de også for at betale skat.

Det var en dårlig beslutning. Den nye godsejer sørgede ganske vist for beskyttelsen, men krævede også, at bønderne udførte hoveri. De blev dømt til at betale landgilde, og resultatet blev arme bønder og dårlig drift. Det skabte hungersnød. Gårdene forfaldt til den rene elendighed. Det blev selvfølgelig heller ikke bedre af, at godset ustandseligt skiftede ejere til nye herremænd, som hver især søgte at udsuge bønderne.

I 1694 købte dronning Charlotte Amalie godset, og så skete der forandringer.

Charlotte Amalie af Hessen-Kassel levede 1650-1714 og var gift med Christian V. Hun var en stykke for sig selv. Talte tysk, fransk og italiensk, studerede interesseret historie, fysik og filosofi. Hun var ikke særlig køn, men både klog og dygtig - og så kunne hun få børn, hvilket jo ikke var uvæsentligt.

Charlotte Amalie foranstaltede, at vanrøgtede gårde blev revet ned, ja, en hel landsby blev totalt udraderet og driften blev omlagt. Hovbønderne blev flyttet til hytter og blev landarbejdere på godset. Alt kom i god gænge.

Udviklingen fortsatte da hendes søn Carl (1680-1729) overtog driften. Ganske vist var han svagelig og tunghør men mindst lige så handlekraftig som sin mor. Fx indgik han en aftale med kongen om at overtage 70 svenske krigsfanger til at opføre nye bygninger - ladegård og hovedbygning. Der har næppe været arbejdstidsregler, så den store ladegård på ca. 150 x 15 m blev opført på rekordtid - 2½ måned.

Prins Carl forsynede nogle af de sammenbyggede bøndergårde i Vemmetofte med fælles valmtag. Generalbygmester J. C. Ernst stod for ombygningen og sikrede, at der kom flotte barokke facader. Nu skulle det være et slot, som var en kongesøn værdig.

Prins Carl havde imidlertid nogle søskende - Frederik, som blev konge, 4 brødre som alle døde meget unge og søsteren Sophie Hedvig (1677-1735). Hun skulle have været gift med den tysk-romerske kejser Joseph I, men hun ville ikke afsvære sin lutherske tro og giftermålet blev ikke til noget. Til gengæld arvede hun Vemmetofte sammen med Charlottenborg efter broderen Carl og gjorde det til en stiftelse.

Bestyrelsen for stiftelsen var ikke meget for barokken. Den var gået af mode til fordel for renæssancen. Derfor hyrede bestyrelsen arkitekt J. Th. Zeltner, som havde været involveret i mange andre herregårdrenoveringer. Han var et godt navn, slotsforvalter på Christiansborg, hvor han byggede vognremise og ridebane, Giesegård, Vallø Slot, tilbygninger til Moltkes Palæ og Bregentved samt flere andre - bl.a. Hylleholt Kirke i Faxe Ladeplads.

Zeltner lavede så i 1862-63 en rendyrket stilrestaurering i renæssance - i cement med indfarvet cementpuds. Beklageligvis slog cementen revner - eller skulle man sige - heldigvis, for køn var bygningen ikke. Cementen var nemlig klasket uden på kridtblokke fra Stevns og disse var ret så porøse. Bygningen stod dog i 40 år og ventede på at Zeltner døde.

I 1907 tog man fat på at gen-restaurere bygningen. Hele herligheden blev hugget ned og hovedbygningen fik en ny facade. Denne gang havde man atter fat i en arkitekt, som havde været involveret i flere herregårdsbyggerier - nemlig Axel Berg. Berg (1856-1929) tilhørte den sidste generation af historicistiske arkitekter, der anvendte forskellige stilarter i deres bygninger - enten som stil-imitation eller i en friere bearbejdning.

Bergs behandling af Vemmetofte kan dårligt kaldes restaurering - men nærmere rendyrket modernisering i nybarokkens formsprog. Det er den bygning, som vi møder i dag - og den må derfor siges i sit ydre at være ganske ny og ser ganske frisk ud. Af det middelalderlige Vemmetofte er kun bevaret et lille stykke ringmur.

Vemmetofte Kloster

Hed indtil 1975 Vemmetofte Adelige Jomfrukloster. Adelige jomfruklostre har vi jo haft nogle stykker af. For nylig besøgte selskabet Roskilde, hvor vi stiftede bekendtskab med Roskilde Adelige Jomfrukloster og Odense Adelige Jomfrukloster. Foruden Vemmetofte er også Vallø Adelige Jomfrukloster kendt, og Gisselfeld var hjemsted for uforsørgede adelsjomfruer.

De adelige jomfruklostre var tilholdssteder for de adelige frøkener, som ikke var blevet gift - og som ikke arvede et gods. Til trods for reformationen blev de ved med at hedde klostre. Forstanderinden blev kaldt priorinde og klosterfrøknerne hed konventualinder. Reelt var der tale om stiftelser - altså en slags fondsejet gods.

Charlotte Amalie havde planer om at lave Vemmetofte om til en sådan stiftelse - et adeligt jomfrukloster, men hun døde, før hun kunne realisere dette. Det blev derfor datteren Sofie Hedevig som oprettede klosteret.

Charlotte Amalies søn - Frederik - blev den senere konge Frederik d. IV. Da han gifter sig med sin maitresse, Anna Sophie Reventlow, bliver der ballade. Hun kunne få børn, og så ville tronfølgen ændres, og Carl og Sofie Hedvig rykke ned i arvefølgen. De blev fornærmede og flyttede væk fra København og slog sig ned på Vemmetofte. Forholdet mellem disse søskende blev ikke bedre af, at Frederik d. IV købte de nærliggende godser Bregentved og Juellinge, og skænkede Vallø til sin nye hustru Anne Sofie. Der herskede væbnet neutralitet!

Da Sofie Hedevig dør, testamenterer hun Vemmetofte og Højstrup godser med alt tilbehør til et kloster - et adeligt jomfrukloster - ja, et endog højadeligt jomfrukloster efter model af Roskilde Adelige Jomfrukloster.

Beboerne - konventualinderne - havde pligt til at adoptere et forældreløst barn, som dog blev anbragt på et børneasyl. Priorinden tog sig af klosterets indre liv, mens skiftende kuratorer tog sig af det ydre, klosterets økonomi og jordegods. Det kunne selvfølgelig kun føre til konflikter, hvilket jeg senere skal vende tilbage til.

Mange rigdomme forsvandt under prins Carl, som var en elendig økonom, og han brugte masser af penge på byggeri, blandt andet skorstene i godsets huse, udvidede Spjellerup Hospital og opførte en række skolebygninger. Jorden gav ikke meget afkast, hverken fra dyrkning eller leje. Alligevel var klosteret fuldt af skatte. Det blev en for stor fristelse Sofie Magdalene - Christian d. VI's hustru.

Christian d. VI havde et anspændt forhold til sin stedmoder – Anna Sophie Reventlow, så da han blev konge, forflyttede han hende til Jylland og Sofie Magdalene kunne så overtage Vallø Slot.

Sofie Magdalene gjorde alt for at udslette sporene efter Anne Sophie Reventlow og hun fik overtalt kongen til at erklære kostbarhederne på Vemmetofte som statsejendom. Herefter kunne Sofie Magdalene plyndre Vemmetofte for værdifulde malerier, flere vognfulde porcelæn og andre værdigenstande.

De næste mange år kan man læse om utallige konflikter – oftest baseret på pengemangel, da klosteret var tæt på økonomisk ruin. Jeg har antydnet, at der også var en social linje gennem børneasyet med de forældreløse børn. Klosteret stod for alt i datidens samfund: fattighjælp, kirker, som der var mange af – foruden Vemmetofte, Spjellerup, Smerup, Lyderslev, Ll. Heddinge mm. - retsvæsen, apotek med gratis uddeling af medicin – senere også havn i Faxe Ladeplads og værtshus. Men klostret ejede da også fx hele Vemmetofte sogn på nær et enkelt hus.

På den ene side er der skiftende forvaltere, som kæmpede for at få et økonomisk udbytte af driften – ofte ved at føre en hårdhændet kurs overfor folkehold og hoveribønder. På den anden side priorinderne, som fandt at forvalterne for for hårdt frem og som ved flere lejligheder viste forståelse for småfolk.

Man kan nok synes, at Sofie Magdalene var noget af en heks, men en værre fjende var den radikale justitsminister Zahle, som ønskede at nationalisere klosteret. De to kuratorer Moltke og Bockenhuus-Schack værgede godt for sig, idet de påpegede, at klosteret i høj grad kom samfundet til gode. Det forsørgede 452 indskrevne damer, understøttede 431 fattige, 451 forældreløse børn og 30 enker samt løste adskillige velgørende opgaver. Så indtraf påskekrisen og ministeriet Zahle måtte gå af. Vemmetofte slap for konfiskation, men truslen var der stadig, så de to kuratorer fattede en nødplan: de forøgede den sociale godgørelse og oprettede et rekreativshjem for damer i mindre gode kår. I 1918 var dog også de sidste rester af det gamle fæstevæsen blevet afskaffet og arvefæsterne fik tilbudt at købe deres gårde.

Op igennem 1900-tallet forsøgte klosteret af slippe af med de forskellige sociale forpligtelser og udenværker: de 10 skoler med lærerlønninger og vedligeholdelse, fattigvæsen, vajsnebørnene, havnen, værtshuset, medicinuddelingen, hospitalerne.

Men de adelige jomfruer – hvad med dem. Jo, der kom en søofficer i vejen. Hans Lindholm hed han, og han var kongens jagtkaptajn og havde spillet en fremtrædende rolle i slaget på Reden. Han ansøgte om at få sine døtre tildelt adelige rettigheder, så de kunne indskrives på klosteret. Kuratorerne strittede imod og der blev en masse rav i den ved hoffet, som endte med at Frederik d. VI blev blød og allernådigst tillod, at døtre af det bedre borgerskab også kunne få bopæl på slottet.

Så var proppen af flasken!

I 1961 tog direktionen den tunge beslutning at afvikle det adelige jomfrukloster. Først ved at standse indflytningen af konventualinder. De, der var tilbage, var højt oppe i alderen, så man kunne se, hvor den bar hen. Oprindeligt havde man planer om, at klosteret skulle indrettes som rekreativshjem - men det gik slet ikke. Den nye kurator fik så listet en anden løsning igennem i 1975, så klosteret nu åbnes som bopæl for enhver dansk statsborger - kvinde eller mand - enlige eller ægtepar. Men man ses an. Og man skal være selvhjulpne, varetage rengøringen på egne værelser og deltage i frokosten og middagen. Det er således blevet et kollektiv for det bedre borgerskab.

Supplerende til referatet:

Tdl. rektor Preben Kierkegaard er en af de personer, som har boet på Venmetofte. Direktør Leif J. Madsen viste rundt i biblioteket og fortalte bl.a. at dr. phil. Erik Dal havde lavet et notat om biblioteket. Det har Selskabet forespurgt, om vi måtte publicere i Bib-Hist, men svaret er indtil videre, at det kan desværre ikke lade sig gøre.

=====

ISSN: 1603-1113

ISSN: 1902-1828

BIB-HIST er udgivet af Dansk Bibliotekshistorisk Selskab.

Dette nummer er redigeret af Bente Kaspersen (ansv.).

Afleveret til tryk, uge 39, 2013.

Abonnement opnås ved medlemskab af foreningen.

Indmeldelse sker til Johannes Balslev,

Gartnerparken 22, 4654 Fakse Ladeplads (E-mail: balslev@fakse-ldp.dk).

Medlemskab koster for institutioner: 350 kr., for personlige medlemmer: 175 kr.

Pensionister, studerende og ledige dog 125 kr.

Selskabets hjemmeside: www.bibliotekshistoriskselskab.dk

Facebook: www.facebook.com/BibliotekshistoriskSelskab